УДК 902

ISSN 2545-4528 (печатено)
ISSN 2545-4536 (електронски)

археолошки ИНФОРМАТОР

стручно списание од областа на археологијата

број 2

Археол. Инф. бр. 2, Прилеп, (2018) : 1 - 239.

Издавач
ЗГ МЕНЕЛАЈ - Прилеп

Уреднички одбор

(главен уредник)
Елица МАНЕВА
Филозофски факултет - Универзитет св. Кирил и Методиј - Скопје

(членови)
Бошко Ангеловски
ЈНУ Институт за старословенска култура - Прилеп

Зоран Рујак
НУ Завод за заштита на спомениците на културата и музеј Струмица

Орданче Петров
ЈНУ Институт за старословенска култура - Прилеп

Александар Мургоски
ЗГ Менелај - Прилеп

Технички уредник и компјутерска обработка:
Орданче Петров, Александар Мургоски

лектор на македонски
Виолета Крстеска

превод на англиски
Ѓурѓица Илиева
Александар Мургоски

тираж
100

печати
и-Принт Прилеп

достапно на
www.informator.com.mk

адреса на редакција: ул. Павел Шатев, 34 - Прилеп, Р Македонија
интернет страна www.menelaj.mk, www.informator.com.mk
електронска пошта: arheoloski@informator.com.mk

Овој број на Списанието е финансиски помогнато од Годишната програма на Министерството за култура на Република Македонија за 2018 година.

UDK 902

ISSN 2545-4528 (print)
ISSN 2545-4536 (online)

arheološki INFORMATOR

Academic Journal of Archaeology

volume 2

Archaeol. Inf. vol. 2, Prilep, (2018) : 1 - 239.

Publisher
NGO MENELAJ - PRILEP

Editorial Board

(Editor-in-chief)
Elica Maneva
Faculty of Philosophy - University of sts. Cyril and Methodius - Skopje

(editors)
Boško Angelovski
PRI Institute of Old Slavic Culture - Prilep

Zoran Rujak
NI Institute for Protection of Monuments of Culture and Museum - Strumica

Ordanče Petrov
PRI Institute of Old Slavic Culture - Prilep

Aleksandar Murgoski
NGO Menelaj - Prilep

Technical editor and computer layout
Ordance Petrov, Aleksandar Murgoski

Macedonian proofreading
Violeta Krsteska

Translation in English
Djurdjica Ilieva,
Aleksandar Murgoski

copies
100

printed by
i-Print Prilep

available on
www.informator.com.mk

redaction adress: Pavel Satev, 34 - Prilep, Republic of Macedonia
web-site: www.menelaj.mk, www.informator.com.mk
e-mail: arheoloski@informator.com.mk

This volume of the Journal is financially supported by the Annual program of the Ministry of Culture of the Republic of Macedonia for 2018

СОДРЖИНА

Предговор 7

археолошки ископувања

ТРЕШТЕНА СТЕНА, с. МАНАСТИР 9
А. Миткоски

„ПЛОЧА - МИЌОВ ГРАД“, ОХРИД 17
В. Тодоровска и други

КИСЕЛИЧКА ПЕШТЕРА, С. КИСЕЛИЦА, 27
Т. Нацев и Стојановски Д.

ТАЛАМБАСИЦА 35
А. Миткоски

АКРОПОЛА НА РИДОТ МАЛ СУРУН 43
Д. Темелкоски

МАЛ СУРУН 51
КАРПИ СО КУЛТНА НАМЕНА
Д. Темелкоски и Јандреска О.

УЛИЦАТА *ЦАР САМУИЛ* ВО ОХРИД 61
П. Кузман

РАНОХРИСТИЈАНСКА БАЗИЛИКА „МАНЧЕВЦИ“ 71
Б. Танески

РАИЦА-МАНАСТИРИТЕ КАЈ ЉУБАНИШТА 83
С. Балески и Арнаудоски С.

ГОРНОПОЛСКО ГРАДИШТЕ 95
Б. Танески

ЧЕЛНА ОДБРАНБЕНА КУЛА - ТАОР 103
К. Ристов

МАРКОВИ КУЛИ - СКОПЈЕ 113
К. Ристов

МАРКОВИ КУЛИ – ВОДНО, СКОПЈЕ 123
Х. Талевски

КАЛЕ - СТРЕЗОВ ГРАД 135
О. Петров

CONTENT

8 **Preface**

archaeological excavations

15 **TREŠTENA STENA, v. MANASTIR**
A. Mitskoski

25 **PLOČA-MIKJOV GRAD SITE, OHRID**
V. Todorovska at al.

34 **KISELIČKA PEŠTERA, VILLAGE OF KISELICA,**
T. Nacec and Stojanovski D.

42 **TALAMBASICA**
A. Mitkoski

49 **ACROPOLIS ON THE MAL SURUN HILL**
D. Temelkoski

59 **MAL SURUN HILL**
ROCKS USED FOR CULT PURPOSES
D. Temelkoski and Jandreska O.

70 **THE STREET OF *TSAR SAMUIL* IN OHRID**
P. Kuzman

82 **EARLY CHRISTIAN BASILICA MANČEVCI**
B. Taneski

94 **RAICA-THE MONASTERIES NEAR LJUBANIŠTA**
S. Baleski and Arnaudoski A.

102 **GORNOPOLSKO GRADIŠTE**
B. Taneski

111 **FRONT DEFENSIVE TOWER - TAOR**
K. Ristov

121 **MARKOVI KULI - SKOPJE**
K. Ristov

134 **MARKOVI KULI – VODNO SITE, SKOPJE**
H. Talevski

142 **KALE - STREZOV GRAD**
O. Petrov

ЦРКВАТА СВ. ЃОРЃИ 143
С. Ивановска Велкоска

КОЏА МЕХМЕД - БЕГ ЏАМИЈА 155
С. Ивановска Велкоска

конзервација и реставрација

БАРГАЛА, ГОРЕН КОЗЈАК 165
Т. Нацев

СЛАМИТЕ, СЕЛО ВЕПРЧАНИ - МАРИОВО 173
Г. Стојаноски

вариа

СВЕДОШТВА ЗА СРЕДНОВЕКОВНИТЕ ПРАЗНУВАЊА И ЗАБАВНИ ИГРИ ОД СКОПСКО 181
Е. Манева

ЦРТЕЖИ НА КАРПА НА МАРКОВИ КУЛИ, ПРИЛЕП 195
А. Миткоски и Мургоски А.

ЧЕКОР КОН ИЗРАЗНОСТА ВО МУЗЕЈСКОТО ПРЕТСТАВУВАЊЕ НА АРХЕОЛОШКОТО НАСЛЕДСТВО 207
Љ. Џидрова

ЗАШТИТНИТЕ ЕВИДЕНЦИИ КАКО ИНСТРУМЕНТИ ЗА ЗАШТИТА НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО 213
Ж. Петровска

прикази

АРХЕОЛОШКИОТ МУЗЕЈ НА МАКЕДОНИЈА ВО МУЗЕЈОТ „АШМОЛИАН" ВО ОКСФОРД И ПОТСЕТУВАЊЕ НА ВРСКИТЕ НА МАКЕДОНСКАТА АРХЕОЛОГИЈА И РАНИОТ ЕВРОПСКИ АНТИКВАРИЈАНИЗАМ, АРХЕОЛОГИЈА И МУЗЕОЛОГИЈА 219
Љ. Џидрова

ИЗЛОЖБАТА СКОПСКАТА ТВРДИНА – СИМБОЛ НА ГРАДОТ 227
А. Лепиќ

ПРИКАЗ НА ОДБРАНЕТИ ДОКТОРСКИ ДИСЕРТАЦИИ НА ФИЛОЗОФСКИОТ ФАКУЛТЕТ ПРИ УНИВЕРЗИТЕТОТ СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ, ОД ОБЛАСТА НА НУМИЗМАТИКАТА 231
Д. Герасимовска

ПРИКАЗ НА ОДБРАНЕТИ ДОКТОРСКИ ДИСЕРТАЦИИ НА ИНСТИТУТОТ ЗА ИСТОРИЈА НА УМЕТНОСТА И АРХЕОЛОГИЈА ПРИ ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ-СКОПЈЕ, УНИВЕРЗИТЕТ СВ.КИРИЛ И МЕТОДИЈ (2016-2017) 235
Ј. Савеска.

154 **THE CHURCH ST GEORGE**
S. Ivanovska Velkoska

163 **KOHHA MEHMED BEY MOSQUE**
S. Ivanovska Velkoska

conservation and restoration

172 **BARGALA, GOREN KOZJAK**
T. Nacev

180 ***SLAMITE*, VILLAGE OF VEPRČANI, MARIOVO**
G. Stojanoski

varia

194 TESTIMONIES OF MEDIEVAL HOLIDAYS AND ENTERTAINMENT GAMES FROM THE REGION OF SKOPJE
E. Maneva

205 ROCK PAINTINGS OF MARKOVI KULI, PRILEP
A. Mitkoski and Murgoski A.

212 A STEP TOWARDS EXPRESSION IN MUSEUM PRESENTATION OF ARCHAEOLOGICAL HERITAGE
Lj. Džidrova

218 PROTECTIVE RECORDS AS INSTRUMENTS FOR PROTECTION OF CULTURAL HERITAGE
Ž. Petrovska

reviews

225 THE ARCHAEOLOGICAL MUSEUM OF MACEDONIA IN THE ASHMOLEAN MUSEUM IN OXFORD AND A REMINDER OF THE CONNECTION OF THE MACEDONIAN ARCHAEOLOGY WITH THE EARLY EUROPEAN ANTIQUARIANISM, ARCHAEOLOGY AND MUSEOLOGY
Lj. Džidrova

229 EXHIBITION THE SKOPJE FORTRESS – SYMBOL OF THE CITY
A. Lepić

234 REVIEW OF DEFENDED PHD DISSERTATIONS AT THE FACULTY OF PHILOSOPHY, UNIVERSITY SS CYRIL AND METHODIUS, IN THE FIELD OF NUMISMATICS
D. Gerasimovska

237 REVIEW OF DEFENDED PhD DISSERTATIONS AT THE INSTITUTE OF ART HISTORY AND ARCHAEOLOGY, FACULTY OF PHILOSOPHY – SKOPJE, UNIVERSITY OF SS CYRIL AND METHODIUS (2016-2017)
J. Saveska

Предговор

Кон крајот на 20 и првите децении на 21 век на територијата на Р Македонија се истражувани стотици археолошки локалитети. Едни се со назнака „капитални“, други плански, долгорочни и систематски ископувања, трети имаат статус на превентивни со заштитен режим заради инфраструктурни и земјени работи на теренот, дел од нив се наоѓани со стручно рекогносцирање, но има и такви кои сеуште се мета на нелегални трагачи чија цел е „скриено азно“ што ветува незаконска трговија.

Бројот на движните наоди се искачува на повеќе стотици илјади почнувајќи од огромниот студиски материјал до ексклузивните примери на врвни археолошки артефакти од сите етапи на човековата егзистенција на овие простори.

Археолошката документација, главно, педантно ги забележува податоците на нивното наоѓање. Медиумите, јавните гласила и социјалните мрежи речиси секојдневно објавуваат детали за овие откритија. Со тоа, до некаде се задоволуваат дневните интересирања на поширокатa јавност меѓутоа, за научно фундираните статии, за анализи и расправи, за монографии и други референтни публикации потребни се повеќегодишни, макотрпни истражувања така што нивниот број објективно не може да соодветствува со новопронајдените материјали.

Археологијата не е и не смее да биде ефемерна манифестација. Рекогносцирањата, ископувањата, потоа конзервацијата и презентацијата на движните и недвижни објекти се дејствија кои ако не се верификуваат со соодветна стручна интерпретација пред јавноста губат од својата веродостојност. Тие неминовно се преторуваат (претвораат) во анахрони, усмени преданија а не во дел од глобалните хуманистички спознанија.

Како поук од овие трендови и од светските искуства се дојде до заклучок дека овие неповолни

Preface

Hundreds of archaeological sites have been researched on the territory of the Republic of Macedonia in late 20 and early 21 century. Some of them were called “capital” research, others planned, long-term and systematic excavations, still others have the status of preventive with a protective regime due to infrastructural and earth work on the ground, part of them were discovered through expert field surveys, however there are still some sites that are targeted by illegal diggers who are trying to find “hidden treasures” that suggests illegal trade.

The number of movable findings amounts to hundreds of thousands, from the huge amount of study material to exclusive examples of state-of-the-art archaeological artifacts from all stages of people’s existence in these areas.

Archaeological documents, mainly, keep pedantic records of data about their discoveries. Media, public outlets and social networks publish details about these discoveries almost daily. This somewhat satisfies the interests of the broader public, however, scientifically-based articles, analyses and debates, monographs and other reference publications require lengthy and vigorous research so that their numbers cannot objectively correspond with the newly discovered materials.

Archaeology is not and must not be an ephemeral occurrence. Surveys, excavations, then conservation and presentation of movable and immovable objects are actions which will lose their credibility if they are not verified with adequate expert interpretation before the public. They would undoubtedly transform into anachronistic oral legends and not into part of global humanistic insights.

These trends and global experiences lead us to believe that this unfavourable situation could be overcome by establishing a publication whose name Arheološki Informator (Archaeological Newsletter)

состојби можат да се надминат со формирање на гласило чие име „Археолошки Информатор“ само по себе ја објаснува намената и ја зацврстува оваа послаба алка во нашите професионални стремежи. Прелиминарни или претходни извештаи за третираните локалитети, издржани елаборации за ексклузивните наоди, рецензии за нова и провокативна стручна литература и други информации од областа на археологијата форматирани во куси но, содржајни известувања можат да бидат вистински вовед за натамошна по продлабочена работа на одделна археолошка проблематика. Имено, од разни причини, од непредвидливи прилики/неприлики ваквите текстови неретко остануваат како единствени, првични и меродавни соопштенија за извршените работи.

Веруваме дека на ваков начин многу млади истражувачи ќе се охрабрат да ги изнесат (презентираат) од прва рака резултати од своите активности, додека поискусните да ги сублимираат насобраните опсервации за некое свое видување или теза која кај нив созреала со текот на времето.

Со надеж дека оваа иницијатива ќе биде од полза за сите на списанието Археолошки Информатор му посакуваме долговечност, успех и добар прием во глобалната потрага за напредок на археолошката мисла.

Од редакцијата

explains its purpose and strengthens this weak link in our professional endeavors. Preliminary or preceding reports on the treated sites, well-founded elaborations about exclusive finds, reviews on new and provocative reference publications and other information from the field of archaeology formatted in short, but substantial reports might be the proper introduction for further in-depth work on particular archaeological issues. Namely, due to various reasons and unforeseen circumstances, these texts often remain the only competent notifications about work that was carried out.

We believe that this would encourage many young researchers to present, first-hand, the results of their activities, while those with more experience to summarize their observations on a particular issue or thesis that has matured in their minds over time.

Hoping that this initiative would be beneficial for all, we want the Archaeological Newsletter to have a long life, be successful and well received in the global quest for progression of archaeological notions.

The editorial board

Душко ТЕМЕЛКОСКИ

Duško TEMELKOSKI

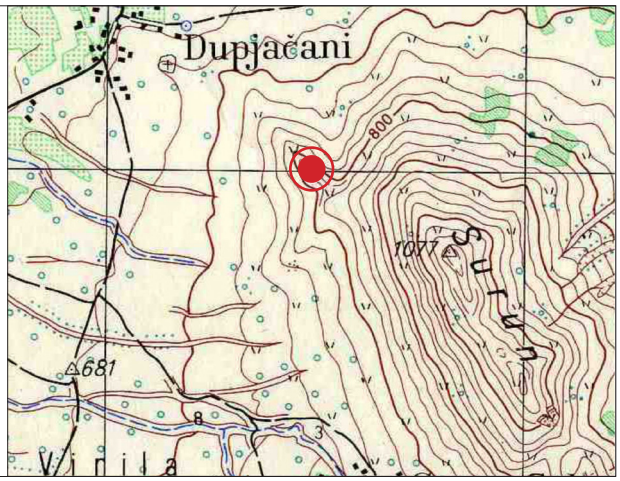
АРХЕОЛОШКИ ИСТРАЖУВАЊА НА
АКРОПОЛА НА РИДОТ МАЛ СУРУН
КАЈ СЕЛО ДУПЈАЧАНИ
(истражувања во 2016 и 2017 година)

ARCHAEOLOGICAL EXCAVATION ON THE
ACROPOLIS ON THE MAL SURUN HILL,
NEAR THE VILLAGE OF DUPJAČANI
(2016 and 2017 Research)

УДК 902.2/.5(497.775)"652"

НУ Завод за заштита на спомениците на културата и музеј - Прилеп
duletem@yahoo.com

На околу 1 км југоисточно од прилепското село Дупјачани се издига ниско, претежно карпесто возвишение, познато како Мал Сурун или Орлов Камен. Тоа е краен северен крак од мошне повисокиот рид Сурун кој се протега кон југ, во правец кон соседното Горно Село. Според него, во стручната литература е внесен археолошкиот комплекс „Сурун". Покрај акрополата на ридот Мал Сурун, во овој комплекс се вклучуваат и двете локации „Испраена плоча" и „Тумба" со позиционирани седум т.н. „македонски" тип на гробници издлабени во карпа, како и отворениот рамничарски простор кон запад, каде со рекогносцирања се евидентирани рушевински остатоци од градби и движни археолошки наоди (фрагментирана предисториска и античка садова керамика и нумизматички наоди). Се претпоставува дека на овој поширок простор меѓу двете села се простирала античката населба Колобаиса. Дел од неа со градби, веројатно од сакрален карактер, егзистирал и на рамните платоа под врвот Златоврв

Approximately 1 km on the south-east of the village of Dupjačani, Prilep, a low and mostly rocky hill rises, known as Mal Surun or Orlov Kamen. This hill is actually an ending northern extension of Surun, quite a taller hill that spreads toward south, in direction of the neighbouring village of Gorno Selo. The archaeological complex present there bears the name of the hill Surun in all relevant literature. Beside the acropolis on the Mal Surun hill, this complex encompasses "Ispraena Ploća" and "Tumba", where seven rock-cut, so called, Macedonian Tombs are positioned, as well as the open wide flat field toward west, where architectonic remains and movable archaeological finds (fragments of prehistoric and ancient pottery, and numismatic material) were found with field survey. It is assumed that on the wider space between the two villages, the ancient settlement of Kolobaisa existed. One part of the Kolobaisa monuments, probably with sacred character, was located on the flat plateaus (around the monastery of "Dormition of the Mother of

Ил. 1 - *Рид Мал Сурун (йоглед од југ)*

Fig. 1 – *The Mal Surun Hill (View from the South)*

- Трескавец (простор околу манастирот „Успение на Света Богородица“), а кој доминантно се извишува од јужната страна на долниот простор. Крстот на покривот од манастирската црква е вглавен во античка мермерна плоча, со натпис во кој се спомнува храм на Артемида во населбата Колобаиса.

На акрополата на ридот Мал Сурун (ил.1) површински се видливи остатоци од ѕидна архитектура, градежна и садова керамика, како и поголем број на карпи прилагодувани со делкање за нивно вклопување во рамки на градби. Во 2016 и 2017 година, НУ Завод и музеј - Прилеп реализира заштитни археолошки сондажни ископувања, со цел, добивање на поконкретни сознанија за културните содржини. Се ископуваше на неколку пункта при што се откриј остатоци од градби, а се истражуваше и околу две карпи со повпечатливи форми на нивно обработување. Во овој прилог информираме за откриените градби на акрополата на ридот.

На два пункта, едниот на Јужното плато и другиот во крајниот западен дел од Централното плато, се постави по една сонда. Сондата на Јужното плато со димензии 5 х 5 м, анексно се прошируваше кон југ и исток заради следење на протегањето на откриените архитектонски појави, додека сондата на

God"), bellow the dominant peak Zlatovrv – Treskavec that sweeps from the south side of the lower area. The cross on the monastery's church roofing is embedded in an ancient marble block bearing an inscription that mentions the temple of Artemis in the settlement of Kolobaisa.

On the acropolis on the Mal Surun hill (fig. 1) remains of walls and building ceramics and pottery are visible on the surface, as well as many rocks that were chiselled and adapted to fit to the buildings. In 2016 and 2017 NI Bureau for Protection of Cultural Monuments and Museum – Prilep started archaeological rescue excavations with an aim to gather more precise data regarding the cultural content of the site. Excavation was performed on a few locations, whereby remnants of buildings were revealed, and research was conducted also around two rocks with more specific forms as result of human intervention. In this article we present the buildings revealed on the acropolis of the hill.

Archaeological probes were placed on two locations, one on the southern plateau and the other on the western ending part of the central plateau. The Southern plateau's probe, with dimensions of 5 x 5 m, was expanding toward south and east so as to follow the revealed architectural finds, while the other probe did not

Ил. 2 и 3 - *Мал Сурун, осшашоци од ѓрадби на Јужносо и Ценшралносо йлашо*

Fig. 2 and 3 - *Mal Surun, Remains of Buildings on the Southern and Central Plateaus*

Централното плато која беше со димезнии 6 х 4 м, не беше проширувана. И на двата пункта се евидентираа остатоци од градби од античко-македонскиот период, а врз нив, остатоци од градби подигнати во следниот раноцарски римски период (ил.2 и ил.3).

Римскодобната градба на Јужното плато егзистирала нешто подолго, односно сè до IV век. Градбите од доцномакедонскиот период имале незначителни земјени подни нивоа врз карпестата основа, додека при подигањето на римскодобните градби биле оформувани релативно позначителни нивелациони земјени слоеви. Заедничко за сите градби е градењето на ѕидовите во техника на сувозид, односно убаво и делумно делканите камења биле поврзувани со кал. Градбите на Централното плато биле подигнати покрај карпа, која со вертикално делкање била прилагодена како дел од нивните јужни ѕидни партии.

Опфатените истражувани површини на двата пункта не беа доволни за поконкретно дефинирање на габаритот и формата, како и намената на откриените градби. Поспецифични архитектонски појави се евидентираа кај градбите на Јужното плато. Во истражената просторија од доцномакедонската градба се откриени два паралелни редови од камења кои оформувале одредена конструкција, додека во рамките на римскодобната градба е евидентирано тесно камено, каскадно поплочување во вид на некаква патека. Овие појави наметнуваат размислување за

expand to its initial dimensions of 6 x 4 m and remained as such. In both of the probes remains of ancient Macedonian period buildings were found, and above them, remains of buildings constructed in the Early Roman Imperial Period (fig. 2, fig.3).

The Roman period building on the southern plateau had longer life span i.e. up to the 4th century AD. The late Macedonian period buildings had insignificant earthen floor levels above the base-rock, while in the construction of the Roman period buildings, more layers of levelling were formed. What is common for all of the buildings is the usage of mud instead of mortar to bind the finely and partly chiselled stones in to a “dry” wall. The buildings of the Southern plateau were raised beside a rock, which itself was vertically chiselled and customized as part of the southern sections of walls of the structures.

The probe’s scope on both locations was insufficient to precisely define the size, the shape and the functional character of the revealed buildings. More specific architectural elements were noted on the southern plateau buildings. In the researched area of the Late Macedonian period building, two parallel rows of stones that formed a structure were found, while within the Roman period building, a narrow-stone cascaded tessellation was found. These finds insist on excluding the possibility that the buildings had residential function.

Among the movable finds, most numerous are

Ил. 4 и 5 - *Движни наоди од ѓрадби на Јужното и Централното плато*

Fig. 4 and 5 –*Movable Finds from the Southern and Central Plateau*

специфична намена на градбите на ова Јужно плато, со што би се исклучила претпоставката за нивна функција како станбени објекти за живеење.

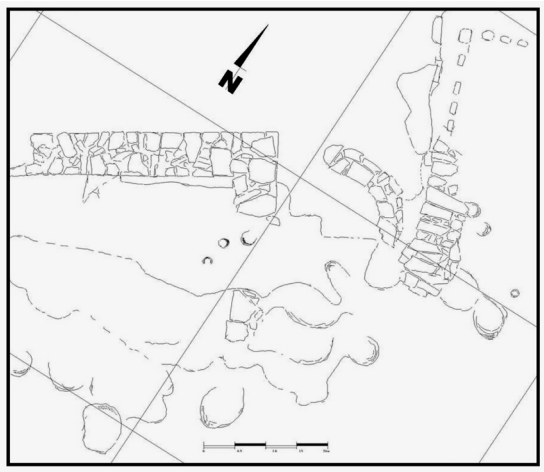
Во движните наоди доминира фрагментирана садова керамика со препознатливи облици за односните временски етапи (ил.4). Од други наоди, од македонскиот период се издвојуваат една керамичка ламба од „ефески" тип (ил.5, 1), две теракотни апликации, машка и женска претстава (ил.5, 2), коскена алатка со перфорација (ил.5, 3) и бронзена монета на Филип V. Двете бронзени монети на автономните градови Пела и Тесалоника го потврдуваат крајот на егзистирање на македонските градби во средината на II век ст.е. Од раноцарскиот период позначајни се бронзените наоди на стрелка (ил.5, 4) и репрезенативна фибула со ромбоидно тело, стилизирана глава на лав и долен дел во форма на опашка од паун (ил.5, 5). Пронајдени се и две бронзени монети на автономните македонски градови, едната на градот Амфипол кована за време на владеење на Август, а другата на градот Дион кована

the pottery shards with recognizable shapes from the relevant period (fig. 4). Other notable Macedonian period finds are: a ceramic lamp of "Ephesus" type (fig.5.1), two terracotta applications, male and female figure (fig.5.2.), perforated bone tool (fig. 5.3) and a bronze coin of Filip V. Two bronze coins of the autonomous cities of Pela and Thessalonika, are confirming the end of existence of the Macedonian buildings in the middle of the 2nd century B.C. On the other hand, among the significant finds from the Early Roman Imperial Period are the bronze arrowheads (fig. 5.4), and a representative fibula with rhomboid body, stylized lion's head and lower part in a shape of a peacock. (fig.5.5). Also, two bronze coins of the autonomous Macedonian cities have been found. One of Amphipolis, coined during the ruling of Augustus, and the other one of Dionysia, coined in the time of Tiberius. From the Late Roman Period, a bronze needle-hair pin (fig. 5.6), spatula (fig.5.7) and iron tool with sharp bended endings, have been found. Three bronze coins of this period have been found, from Constantine II (URBS ROMA type), Valentinian I and Arcadius.

Ил. 6 - *Архишекшонски йојави на средишнаша карйа на Ценшралноше йлаше*

Fig. 6 - *Architectural Finds on the Rock in the Middle of Central Plateau*

Ил. 7 - *Основа на архишекшонскише йојави на средишнаша карйа на Ценшралноше йлаше*

Fig. 7 - *Plan of the Architectural Finds on the Rock in the Middle of Central Plateau*

за време на владеењето на Тибериј. Од подоцнежниот доцноримски период евидентирани се бронзена игла вкосница (ил.5, 6), спатула (ил.5, 7) и алатка со два свиткани остри краеви од железо. Откриени се и по една бронзена монета на Константин II, од типот URBS ROMA, на Валентинијан I и на Аркадиј.

Третата локација на ридот на Мал Сурун каде се откриени остатоци од градби е, приближно, во средиштето на Централното плато. Површински, на поголем простор врз една долгманеста карпа со ориентација на протегање запад - исток и должина од околу 25 м, се забележуваа контури на ѕидна архитектура. Откако просторот беше поделен на пет сегменти (сепарирани должини на карпата од по 5 м), се истражија два од нив, Сегмент 2 и Сегмент 3. Се констатира мошне плиток земјен слој, така што остатоците од градбите, ѕидови градени во техника сувоѕид, се појавија веднаш под самата површина (ил.6 и ил.7).

Евидентирани се две градби од доцно-македонскиот период подигнати една покрај друга, а врз самата карпа. Од западната, сочувани се Ѕид 1 со ориентација ЈЗ - СИ и должина од 4,05 м и Ѕид 2 со ориентација СЗ - ЈИ, така што двата ѕида го прават нејзиниот внатрешен североисточен агол. Ѕидот 1 е со средна ширина од 0,75 м и максимално сочуван,

The third location on the Mal Surun hill, where architectural remains have been found is almost in the middle of the central plateau. On the surface of one elongated rock with orientation west-east and approximate length of 25 meters, contours of wall architecture could be noted. The area was divided in five segments (separated lengths of 5 m each) and two of them were excavated, Segment 2 and Segment 3. A very shallow layer of soil was evidenced, so the architectural remains, walls built without usage of mortar, with the technique of "dry wall", appeared right below the ground's surface (fig. 6; fig. 7).

Two late Macedonian buildings were recorded, built one next to another and on the rock itself. From the western building Wall 1 is preserved, with orientation SW-NE and length of 4.05 m, and Wall 2, with orientation NW-SE, thus the both walls are constituting the building's interior north-eastern corner. The average width of Wall 1 is 0.75 m and preserved in four rows of stones at its maximum, while the Wall 2 is preserved in two parts, one with length of 1.20 m and width of 0.7, then a part with a length of 1.15 m was destroyed, after which it appears again, constituted of two massive stones with a total length of 0.80 m.

From the eastern Late Macedonian building, a small portion of a wall is preserved, parallel to the Wall

Ил. 8 - *Скалишни оформувања со делкање на карпа*

Fig. 6 - *Stairs Chiselled in the Rock*

во висина од четири редови камења, додека Sидот 2 е сочуван во два дела. Првиот е со должина од околу 1,20 м и ширина од 0,70 м, па следи должина од 1,15 м во кој е уништен, за да во продолжение се појавува негов втор дел кој го сочинуваат два масивни камења со вкупна должина од 0,80 м.

Од другата, источно позиционирана доцномакедонска градба, сочуван е мал дел од sид, паралелен на Sидот 2 од првата градба, во должина од 2,70 м и со средна ширина од 0,75 м. На карпата, во продолжение на правецот на протегање на овој sид кон северозапад, се евидентира низа од пет плитки мали долгманести вдлабнувања, а под прав агол од неа кон североисток, се појави втора низа од три исти такви вдлабнувања. Откако еден од камењата од најдолниот ред на sидот од градбата се подигна, под него се забележа идентично вдлабнување. Се констатира дека во овие вдлабнувања биле вглавувани мали долгманести камења како потпора на тој најдолен, основен ред од sидовите. Со откривањето на низите од вдлабнувања, всушност, се доби сознание за позицијата на внатрешниот северозападен агол на градбата и за тоа дека таа продолжувала кон североисток.

2 of the western building, with length of 2.70 m and average width of 0.75 m. In continuance of the wall's remains, toward north-west, five small elongated dents were noted on the rock, as well as three dents spreading toward north-east under a right angle, identical with the previous ones. One stone of the lowest row of stones from the building was lifted and an identical dent was evidenced bellow it. It was ascertained that in these dents the stones of the lowest row of the walls were embedded, helping the walls to gain stable base. With the revealing of these dents on the rock's surface, the position of the inner north-western angle of the building was evidenced, as well as the fact that the building was spreading toward north-east. The building had its end before one vertically cut rock, with chiselled stairs and small platform on its top (fig. 8). However, because of the limited research funds, the building was not excavated in this direction.

Not many pottery sherds were found within both of the buildings; however, those that were evidenced allowed the buildings to be dated in the late Macedonian period.

Between these two buildings, on a slightly higher

Евидентно е дека завршувала пред една вертикално пресечена карпа со изделкани скалила и оформена мала платформа на нејзината горна површина (ил.8). Но, заради лимитираните средства за истражување не е продолжено со нејзино откривање во тој правец.

Во рамки на двете градби откриен е мошне скромен движен материјал од фрагментирани керамички садови, кој сепак овозможи нивно датирање во доцномакедонскиот период.

Меѓу овие градби на повисоко нивелационо земјено ниво се откри мошне компактно оформена лачна платформа - sид од еден ред на убаво делкани камења, со релативна должина од 2,05 м и ширина од 0,40 м. Иако околу неа не се откриени движни наоди, претпоставка е дека била подигната нешто подоцна од двете градби.

Трета архитектонска појава, значајна за дооформување на претставата за културната стратиграфија во овој простор, претставуваат неколкуте релативно плитки јами издлабени во карпата. Имаат овална или кружна форма, некои од нив се поврзани меѓу себе со каналчиња, а во две се констатираа силни траги од горење. Иако по бројност се откријаа мошне мал број на движни наоди, сепак, според карактеристиките се мошне значајни. Станува збор за неколку фрагменти од садови со погруба изработка, најверојатно од бронзено време.

Според поставеноста на изолирана карпа со поголема рамна површина, а на доминантно место на Централното плато, за опишаните архитектонски појави може да се размислува во насока дека тоа биле делови од градби кои служеле при одредени обредни дејствија во односните временски периоди. Во секој случај, со голема сигурност би можеле да исклучиме нивна станбена намена.

Фото документација - изработил Душко Темелкоски, археолог - советник кустос

Техничка документација - изработил Кире Јованоски, архитект - советник конзерватор

elevation a compactly formed curved platform or a wall made of one row of delicately carved stones was found, having an approximate length of 2.05 m and width of 0.4 m. Although no moveable finds were discovered around it, the premise is that it was built a bit later than the other two buildings.

A third architectural find, important to get a better picture of the cultural stratigraphy of this space encompasses the few relatively shallow recessions in the rock. They are either oval or rounded and some of them are connected with tiny carved channels while in two of them traces of extensive burning were registered. Beside the small quantity of the pottery shards that have been found, their characteristics make them very important. Those are fragments of coarse ceramics that could be dated to the Bronze Age.

According to the position, which is an isolated rock with a wide flat surface and in dominant point in the central plateau, when it comes to the architectural finds described above, one can assume that they had a ritual function in their time. In any case, we can exclude their residential status with high reliability.

Photo Documentation: Duško Temelkoski, archaeologist, curatorial advisor

Technical Documentation: Kire Jovanoski, architect – conservatory advisor